

[1234567]

סימן עו

[1234567]

כבש במזבח הנחושת

כנגדו בדרום כו'. הרי מפורש דאף למזבח הנחושת הי' כבש.

וי"ל דד' הקדמונים שהביא ראב"ע דלא הי' כבש למזבח הנחושת, קאי למ"ד במכילתא בסו"פ יתרו דפ' מזבח אדמה לא קאי אמזבח הנחושת, אלא אמזבח בית עולמים, והואיל ושם נתפרשה עשיית הכבש לכן פי' דקאי רק אמזבח בית עולמים, ונמצא דמזבח הנחושת שהיה במדבר לא נצטוו לעשות לו כבש].

ובס' טעמא דקרא כ' דאפשר דלא היה מצוה לעשות כבש, ועיקרו שיעלו דרך כבש ולא דרך מעלות, וי"ל דאין נ"מ ממה יהיה הכבש. ואף שגם הכבש מקדש הוא משום דהוא טפל למזבח.

אך הנה הרמב"ם בהל' ביהב"ח פ"א ה"ו כ' ועושין במקדש [שבעה] כלים מזבח לעולה ולשאר קרבנות וכבש שעולין בו למזבח כו'. ושם ה"כ כ' אין עושין כל הכלים מתחילתן אלא לשם הקדש כו', עי"ש. ומשמע דקאי גם אכבש. משמע דיש דין עשייה על הכבש ובעינן תחילת עשייתו לשם הקדש כשאר הכלים, ואין הכבש רק היכי תימצי לעלות למזבח.

וכן מבואר בחי' הרי"ז הלוי בהל' ביהב"ח דהכבש בעצמותו תורת

א. ועשית את המזבח עצי שטים וגו' = שמות כז-א. ובפסוק ה' כ' רש"י וכבש שהיו עולין בו אע"פ שלא פירשו בענין זה, כבר שמענו בפ' מזבח אדמה תעשה לי (לעיל כ-יט), לא תעלה במעלות (שם פסוק כא), לא תעשה לו מעלות בכבש שלו אלא כבש חלק, למדנו שהיה לו כבש כך שנינו במכילתא (שם פרשה י"א). ומזבח אדמה הוא מזבח הנחושת שהיו ממלאין חללו אדמה במקום חנייתן, והכבש היה בדרום המזבח כו', עי"ש. וצ"ב דלא נתפרש בפ' תרומה ציווי עשיית הכבש עם שאר דיני עשיית המזבח.

ויותר ק' דבפ' ויקהל בר"פ ל"ח בעשיית המזבח - לא נזכר כלל דעשו כבש, וגם אם הציווי לעשיית הכבש נאמר בפ' יתרו ולא בפ' תרומה עם שאר דיני המזבח, אך מ"מ הא היו מצווין בעשיית הכבש מכח הנאמר בפ' יתרו, ולמה לא נזכר בפ' ויקהל דעשו כבש למזבח.

[ובפי' ראב"ע שם כ' בשם הקדמונים דמזבח הנחושת לא הי' לו כבש עי"ש. ועי' בברייתא דמלאכת המשכן סופי"א מזבח העולה היה נתון באמצע כבש לדרומו כו'. ובילקו"ש פ' פקודי רמז תי"ט מזבח העולה ה' על ה' וכבש כולו

מזבח עליו, ואינו רק היכי תימצי לעלות למזבח, עי"ש. ולפ"ז צ"ב דלא נתפרש ציווי לעשיית הכבש עם המזבח עצמו בפ' תרומה, וכן הא דלא נתפרשה עשיית הכבש בפ' ויקהל בכלל עשיית המזבח. [נע"כ כ' לי רבינו המחבר שליט"א: לכאודבריכם נכונים, (אף שאפשר ליישב)].

ולפי מש"נ בסימן הקודם דבעשיית המזבח יש ב' מצוות, א' מדין מקדש וכליו, ב' מזבח לצורך הקרבת קרבנות, וציווי עשיית המזבח בכלל מצות מקדש וכליו נתפרש בפ' תרומה, ואילו ציווי עשיית המזבח לצורך הקרבת הקרבנות נתפרש בסו"פ יתרו.

ונתבאר שם לפ"ז דהאדמה אשר מילאו את חלל המזבח החיצון, אינה תשלום עשיית מזבח החיצון בכלל המשכן וכליו, דקיום מצות עשיית המזבח בכלל המשכן וכליו היא גם בלא האדמה הזאת. וכל דין האדמה הוא מדינא דמזבח להקרבת קרבנות האמור בסו"פ יתרו מזבח אדמה וגו' וזבח עליו וגו'.

והואיל וענין עשיית הכבש נלמד מקרא דלא תעלו במעלות וגו' האמור בסו"פ יתרו, והעליה למזבח היא לצורך הקרבת קרבנות, וגם שם איירי במזבח לצורך הקרבת קרבנות, י"ל דהא דהמזבח צריך שיהיה לו כבש, אינו בכלל המ"ע דעשיית משכן וכליו האמורה בפ' תרומה, אלא מדין המזבח לצורך הקרבת קרבנות. דהיינו דלמצות המשכן וכליו א"צ לעשיית הכבש, וגם בלא הכבש מתקיימת מצות

עשיית המזבח בכלל המשכן וכליו, ורק לצורך המזבח להקרבת הקרבנות בעינן להכבש.

ומה שאמרו בזבחים ס"ב א' דכבש מעכב במזבח - היינו דמזבח בלי כבש אין דאוי להקריב עליו קרבנות, ואינו בכלל מזבח לקרבנות, אבל המ"ע דעשיית מקדש וכליו מתקיימת בעשיית המזבח הנחושת בלבד גם בלא עשיית הכבש.

וי"ל דלכן לא נתפרש ציווי עשיית הכבש בפ' תרומה בכלל ציווי עשיית המזבח, הואיל ובפ' תרומה לא איירי מציווי עשיית מזבח להקרבת הקרבנות, רק להשלמת המ"ע דעשיית מקדש וכליו, ולזה א"צ את עשיית הכבש, ומתקיים מצות עשיית המזבח בכלל כלי המשכן גם בלא עשיית הכבש. ורק בפ' יתרו דאיירי במצות עשיית מזבח לצורך הקרבת הקרבנות, נאמר עשיית הכבש.

ובזה יתבאר גם הא דלא נזכר עשיית הכבש עם המזבח בפ' ויקהל, אף דעשו הכבש כמו שמפורש ציווי עשייתו בסו"פ יתרו. דבפ' ויקהל נתפרש רק מה שעשו בכלל המצוה דהמשכן וכליו, ולזה א"צ את הכבש, דבעשיית המזבח בלא הכבש הושלמה המצוה דעשיית מזבח בכלל מצות עשיית משכן וכליו.

ושמעתי להעיר על הא דבמסעות המשכן בסו"פ במדבר לא נזכר גם הכבש בכלל כלי המשכן דנסעו אותו עם המשכן וכליו, ועי' בקר"א זבחים ריש ס"ג

א' דתמה דלא נזכר בתורה דבר מענין הכבש, והאם היה מנחושת, דלא נזכר כן, וכ' בין השאר "ואטו בכל עת חנייתן עשו כבש מחדש", עי"ש.

ולפי מש"כ י"ל דציווי נשיאת כלי המשכן במסעות אמור על המשכן וכליו, אבל כבש לפי מה שנ' הא אינו בכלל כלי המשכן, אלא הוא רק בכלל מזבח להקרבת קרבנות, וי"ל דעליו לא נאמר דינא דנשיאה במסעות. ומה"ט גם לא נזכר שהיו נושאים את האדמה שמילאו בה את חלל המזבח בחנייתן, אלא היו ממלאים בכל מקום חנייתן אדמה חדשה, הואיל ואדמה זו אינה בכלל המשכן וכליו כמו שנ' שם.

ב. בס' נחל איתן סי' ג' סעי' ה' אות ו' כ' לא מצאתי כעת בהדיא אם הכבש הי' חלול תחתיו או שהי' אטום כו', ועי' מנחות נ"ז ב' תוד"ה אין כו', שר"ל דהקטרה כשרה ע"ג הכבש, ולכאורה מזבח הא צריך להיות שלא יהא חלל תחתיו כמבואר בזבחים נ"ח א', ומשמע שם דהוא לעיכובא, אע"כ דגם הכבש הי' סתום, ושמא כבש שאני דמצותו בכך וצ"ע. ועי' מל"מ פ"א מבהב"ח סוהי"ג, ובציור של התפא"י מצאתי מצויר אטום, עי"ש.

והערתי לו מזבחים ס"ד ב' ומזה על קיר המזבח ולא על קיר הכבש. למדנו לכאורה מכאן דהיה לכבש קיר כמו למזבח, והיינו דהי' הכבש אטום, ולא היה רק משטח ותחתיו חלל.

מסכת חיי חיים

ומדאיצטריך למעט הזאה על קיר הכבש, למדנו עוד דלקיר הכבש היה דין כבש, ולכן היה ס"ד דמהני הזאה על הכבש כעל קיר המזבח. ובתוס' שם זבחים כ"ו ב' ד"ה אמר, כ' דמכאן נתמעט דאין כבש מקום מתן דמים, הרי דפי' דאין המיעוט רק דלא מהני הזאה על קיר הכבש, אלא דלא מהני הזאה על הכבש, וקיר הכבש והכבש דין א' להן.

ולכאורה מוכח מכאן דלכבש היה קיר, ובבית עולמים לא היה הכבש כעין גשר דתחתיו חלל, אלא מבנה גמור ואטום. ואילו במשכן י"ל דהיה דוגמת המזבח עצמו, מסגרת מעצי שטים וציפוי נחושת מצידיו.

וע"כ השיב רבינו המחבר שליט"א: קיר הכבש יכול להתפרש עובי הכיסוי העליון, וכמדומה שהמפרשים כתבו שבבית עולמים היה חלל תחתיו.